

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.07.2020, sp. zn. 25 Cdo 3287/2019, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.3287.2019.1

Číslo: 24/2021

Právní věta: Při rozhodování o základu nároku na náhradu nemajetkové újmy druhotných obětí podle § 2959 o. z. mezitímním rozsudkem musí být vyřešeny všechny sporné otázky existence všech uplatněných nároků včetně promlčení, solidární povahy plnění při pluralitě účastníků i spoluzpůsobení si újmy poškozeným ve smyslu § 2918 o. z., kromě výše plnění.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.07.2020

Spisová značka: 25 Cdo 3287/2019

Číslo rozhodnutí: 24

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Duševní útrapy (o. z.) [Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)], Náhrada škody, Rozsudek mezitímní

Předpisy: § 152 odst. 2 o. s. ř.
§ 2918 o. z.
§ 2959 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 3. 2019, sp. zn. 71 Co 328/2018, a mezitímní rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. 32 C 302/2017, a věc vrátil Okresnímu soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ostravě mezitímním rozsudkem ze dne 31. 5. 2018, č. j. 32 C 302/2017-45, rozhodl, že nárok žalobkyně na odškodnění nemajetkové újmy za duševní útrapy způsobené žalovanou je co do základu důvodný. Vyšel ze zjištění, že bratr žalobkyně M. O. byl zaměstnancem agentury práce a byl na základě písemného pokynu přidělen k výkonu práce u žalované. Dne 11. 11. 2014 došlo na pracovišti žalované k jeho smrtelnému úrazu při úklidových pracích v blízkosti pásového dopravníku P07, kde byl zachycen a vtažen mezi dolní část pásového dopravníku a přítlačný buben. Žalovaná nezajistila, aby dopravní pás byl z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví při práci vybaven potřebnými ochrannými zařízeními, a byla proto v souvislosti se smrtelným úrazem ze dne 11. 11. 2014 shledána vinnou ze spáchání správního deliktu podle § 30 odst. 1 písm. r) zákona

o inspekci práce, neboť dolní část dopravního pásu a přitlačný buben pásového dopravníku tvoří sbíhavé nebezpečné místo, které bylo za chodu pásového dopravníku běžně přístupné pracovní obsluze a nebylo povinně chráněno proti zachycení a vtažení obsluhy. V důsledku úmrtí bratra došlo u žalobkyně k negativním prožitkům, ztráta bratra ji citelně zasáhla, situaci nesla těžce a její psychický stav měl dopad na onemocnění epilepsií, tedy na záchvaty, kterými trpěla a v jejichž důsledku byla opakovaně hospitalizována. Po právní stránce posoudil soud věc podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „o. z.“), a shledal, že žalovaná je ve věci pasivně legitimována a odpovídá za vzniklou újmu, neboť porušila svou povinnost zajistit bezpečné podmínky pro výkon práce, v důsledku čehož zemřel bratr žalobkyně. Rozhodl proto mezitímním rozsudkem o základu nároku s tím, že o žalovanou namítaném spoluzavinění újmy bratrem žalované (jenž se měl pohybovat v prostoru, kam měl přístup zakázán) není třeba rozhodovat, neboť míra jeho zavinění se projeví ve výši případné peněžitě kompenzace za způsobenou újmu, nemá však vliv na závěr o tom, že základ nároku je dán.

2. K odvolání žalované Krajský soud v Ostravě rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Vyšel z jeho skutkových zjištění a ztotožnil se i s právními závěry soudu prvního stupně, že žalovaná je ve věci pasivně legitimována, neboť pracovněprávní odpovědnost zaměstnavatele za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem nevylučuje občanskoprávní odpovědnost jiného subjektu za škodu z téže škodné události, a že žalovaná za újmu vzniklou žalobkyni jako druhotné oběti odpovídá. Žalovaná se nemůže z odpovědnosti vyvinit, neboť pokud by splnila svou povinnost a pásový dopravník by byl chráněn proti zachycení, k úrazu by nedošlo, i kdyby se pracovník pohyboval v místech, kde mu to bylo zakázáno. Soud se při rozhodování o přiznání nemajetkové újmy musí zabývat mírou zavinění zesnulého, jde však o okolnost, která má vliv na stanovení výše případně přiznané relutární náhrady, přičemž specifická uplatněného nároku neumožňuje přihlídnout k tomuto jednomu z mnoha posuzovaných kritérií výše zadostiucnění již v samotném základu nároku. Odvolací soud uzavřel, že vyplývá-li z § 2951 o. z., že i nadále není primárním zadostiucněním relutární náhrada, nelze s ohledem na to, že nemajetková újma je *sui generis*, spoluzavinění hodnotit již v samotném základu nároku, a pro vydání mezitímního rozsudku ve věcech ochrany osobnosti proto postačí závěr, že došlo k neoprávněnému zásahu a kdo za něj odpovídá.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, v němž namítá, že soud nesprávně posoudil splnění zákonných podmínek pro vydání mezitímního rozsudku, čímž se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Soud se v rozsudku nevypořádal se všemi skutečnostmi, které se týkají základu nároku, zejména s otázkou spoluúčasti zemřelého na vzniku újmy. Odkázala na judikaturu (zejména rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [25 Cdo 1851/2002](#)) a zdůraznila, že mezitímním rozsudkem rozhoduje soud o právním základu věci, čímž se rozumí posouzení všech otázek, které vyplývají z uplatněného nároku s výjimkou okolností, které se týkají jen výše nároku, přičemž v případě, že tyto otázky v mezitímním rozsudku vyřešeny nebyly, je vyloučeno, aby k nim soud přihlédl při rozhodování o výši nároku. Poukázala na to, že M. O. se v době nehody nacházel v prostoru, do kterého měl přístup zakázán. V likvidační zprávě pojišťovny bylo jeho spoluzavinění stanoveno v rozsahu 30 %, avšak žalovaná má za to, že toto procento je vyšší, což je třeba řešit v základu nároku. Žalobkyně navíc dosud jasně nevymezila, z jakého titulu nárok uplatňuje, zda se nejedná o újmu podřaditelnou pod pojem ztížení společenského uplatnění. Dovolatelka v této souvislosti opět odkázala na judikaturu (rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [25 Cdo 3829/2007](#) a [32 Cdo 3656/2009](#)), podle níž jestliže nárok na náhradu újmy sestává z více samostatných nároků, je podmínkou vydání mezitímního rozsudku, že všechny předpoklady odpovědnosti byly splněny, a to ve vztahu ke každému jednotlivému nároku. Je tedy nutno nejprve zjistit úplným způsobem skutkový stav a teprve poté rozhodnout o základu nároku, což soudy nerespektovaly. Tím, že byl vydán

mezitímni rozsudek, aniž byly splněny zákonné podmínky, a bylo tak postupováno v rozporu s judikaturou, došlo k porušení ústavních práv dovolatelky. Navrhla zrušení rozsudků soudů obou stupňů.

4. Žalobkyně, byť zmínila, že si je vědoma konstantní judikatury Nejvyššího soudu týkající se podmínek, za nichž lze rozhodnout mezitímním rozsudkem, ve svém vyjádření k dovolání navrhla zamítnutí podaného dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“, a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátkou ve smyslu § 241 o. s. ř., shledal, že je přípustné (§ 237 o. s. ř.) pro posouzení otázky, zda v řízení o náhradu nemajetkové újmy druhotné oběti zahrnuje základ nároku, o němž je rozhodováno mezitímním rozsudkem, i posouzení spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy, která dosud za právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 nebyla dovolacím soudem vyřešena. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 152 odst. 2 o. s. ř. má být rozsudkem rozhodnuto o celé projednávané věci. Jestliže to však je účelné, může soud rozsudkem rozhodnout nejdříve jen o její části nebo jen o jejím základu.

Podle § 2918 o. z. vznikla-li škoda nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají poškozenému, povinnost škůdce nahradit škodu se poměrně sníží. Podílejí-li se však okolnosti, které jdou k tíži jedné či druhé strany, na škodě jen zanedbatelným způsobem, škoda se nedělí.

Podle § 2959 o. z. při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní utrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

7. Judikatura je ustálena v závěru, že mezitímním rozsudkem ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř. se rozhoduje o základu uplatněného nároku, tedy o všech otázkách potřebných k rozhodnutí o věci, s výjimkou výše plnění. Jestliže nárok uplatněný žalobou sestává z několika nároků či dílčích položek, jež jsou skutkově samostatnými nároky, je předpokladem vydání mezitímního rozsudku splnění všech podmínek odpovědnosti, a to ve vztahu ke každému jednotlivému nároku. Mezitímním rozsudkem je závazně rozhodnuto o základu sporu, tedy musí v něm být vyřešeny všechny sporné otázky týkající se nejen existence a rozsahu nároku, ale i otázky tzv. spoluzavinění, solidární povahy plnění při pluralitě účastníků či případné prekluze, promlčení apod., tedy všechny otázky kromě výše plnění, a to ohledně všech nároků, o nichž soud rozhoduje. Po právní moci mezitímního rozsudku nelze totiž žalobu ohledně některého z uplatněných nároků zamítnout z důvodu chybějící některé podmínky odpovědnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. [25 Cdo 3829/2007](#), uveřejněný pod č. 93/2010 Sb. rozh. obč., ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. [25 Cdo 1851/2002](#), nebo ze dne 6. 12. 2018, sp. zn. [25 Cdo 1442/2018](#)).

8. Žalobkyně se v projednávané věci jako druhotná oběť domáhá náhrady nemajetkové újmy za usmrcení bratra podle § 2959 o. z. Vyhovět tomuto nároku a poskytnout přeměřené zadostiučinění lze však pouze tehdy, jsou-li splněny základní předpoklady odpovědnosti škůdce za vzniklou újmu, tedy především je-li prokázána škodní událost, vznik újmy a příčinná souvislost mezi nimi. Vzhledem

k dikci § 2918 o. z. je při posouzení základu nároku rovněž třeba zkoumat i otázku spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy. I za současné právní úpravy totiž platí, že v rozsahu, v jakém se sám poškozený podílel na způsobení škody (újmy), není dána odpovědnost toho, kdo za škodu odpovídá, a chybí pak jeden ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, a to příčinná souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním škůdce. Újma totiž nemusí být pouze výsledkem jednání škůdce, nýbrž může být vyvolána i samotným poškozeným; v takovém případě poškozený poměrně nebo zcela nese újmu vzniklou okolnostmi na jeho straně. Jde o určení vzájemného vztahu mezi jednáním poškozeného a škůdce, přičemž se vychází z míry účasti každého z nich a zvažují se veškeré příčiny, které vedly k újmě, a jak u škůdce, tak i u poškozeného lze brát v úvahu jen takové jednání, jež bylo alespoň jednou z příčin vzniku újmy. Na straně poškozeného se pak zvažují veškeré příčiny, existence a forma zavinění (úmysl, nedbalost) není zpravidla pro konstatování spoluúčasti podstatná – může ale mít vliv na určení rozsahu spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy. Zavinění dokonce může absentovat, přičemž nemusí jít ani o porušení právní povinnosti; ve smyslu zásady *casum sentit dominus* poškozený nese i následky náhody, která jej postihla (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. [25 Cdo 1462/2003](#), Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“, C 2593, či rozsudky téhož soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. [25 Cdo 3434/2009](#), Soubor C 10425, ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. [25 Cdo 3807/2014](#), nebo ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. [25 Cdo 2216/2019](#)). Konečná úvaha o tom, nakolik se na způsobení škody podílel sám poškozený, a tedy v jakém rozsahu nese škodu sám, odvisí vždy od okolností konkrétního případu po porovnání všech shora uvedených hledisek (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. [25 Cdo 1054/2007](#), Soubor C 7228, nebo rozsudek ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. [25 Cdo 1063/2017](#)).

9. Na podporu těchto závěrů lze odkázat i na komentář k § 2918 o. z., podle něhož je účelem tohoto ustanovení omezit nebo dokonce vyloučit povinnost škůdce k náhradě újmy, pokud se na jejím vzniku podílely okolnosti, které lze přičíst k tíži poškozenému s tím, že kdo se chce domáhat náhrady újmy od druhého, musí svým věcem věnovat takovou pozornost jako každý řádný člověk, a pokud tak nečiní, stíhá ho nepříznivý následek, byť je poškozeným. Jedná se o otázku přičitatelnosti újmy včetně náhody, jež se přičítá tomu, v jehož sféře vznikla. Spoluzpůsobení újmy spočívá buď v aktivním jednání, anebo naopak v pasivitě, kdy poškozený nepřijal taková opatření, která by zabránila vzniku nebo zvětšení újmy. Poškozený má totiž i po utrpění újmy dbát obvyčejné pozornosti k vlastním věcem, aby se újma nezvětšila – opomine-li to, nese zvýšenou újmu sám. Ustanovení je třeba vykládat též v kontextu § 2902 o. z., ze kterého vyplývá, že poškozený nemá právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení její hrozby či vzniku zabránit. V takovém případě lze říci, že cílem je zabránit vzniku zbytečné újmy, ekonomickému plýtvání. Na základě tohoto ustanovení lze snížit i výši náhrady sekundárních obětí [HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1588].

10. Je pravdou, že část dřívější judikatury označovala tzv. spoluzavinění poškozeného za kritérium pro stanovení výše náhrady za nemajetkovou újmu. Byl to však přístup soudů ve sporech o ochranu osobnosti v případech, kdy občanský zákoník účinný do 31. 12. 2013 svou fixní úpravou nároků na náhradu škody na zdraví či při usmrcení nezohledňoval dostatečně rozdíly vyplývající z konkrétních skutkových okolností případu. Protože vyšší částky (nad rámec § 444 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, dále jen „obč. zák.“) byly přiznávány podle úpravy ochrany osobnosti (§ 11 a 13 obč. zák.), která postrádala vymezení podmínek odpovědnosti, musela být případná účast poškozeného na vzniku újmy zohledněna právě až při stanovení výše náhrady (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2535/2013](#), Soubor C 14144 nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. [I. ÚS 2844/14](#)). V situaci, kdy zákon č. 89/2012 Sb. tuto dvoukolejnost odstranil a nároky pozůstalých jsou nadále komplexně zakotveny v § 2959 o. z., není nutno používat analogii a přesouvat závěr o míře účasti poškozeného na vzniku újmy do úvahy o výši náhrady, kam pojmově nepatří. Pozůstalým ostatně mohou vznikat i majetkové nároky, takže při

vydání mezitímního rozsudku je třeba vyjádřit okolnosti uvedené v § 2918 o. z. ve vztahu ke všem uplatněným nárokům.

11. Lze tedy uzavřít, že v rozsahu, v němž se na vzniku újmy podílel poškozený svým aktivním nebo pasivním jednáním nebo jej způsobila náhoda, jež se mu stala, není dána odpovědnost škůdce, neboť v tomto rozsahu není splněna nezbytná podmínka existence příčinné souvislosti mezi jednáním škůdce a vznikem újmy. Proto je nezbytné existenci i rozsah spoluúčasti poškozeného na vzniku újmy ve smyslu § 2918 o. z. vyřešit již při rozhodování o základu nároku. Má totiž vliv na rozsah odpovědnosti škůdce za vzniklou újmu, tedy základní otázku potřebnou k rozhodnutí o věci. Nejedná se pouze o otázku výše plnění, a proto je nutné otázku spoluzpůsobení újmy poškozeným posoudit v rámci rozhodování mezitímním rozsudkem a vyjádřit ji ve výroku rozsudku procentem či zlomkem, v němž je uplatněný nárok shledán důvodným.

12. Právní závěr odvolacího soudu je z těchto důvodů nesprávný. Jelikož je dovolací důvod uplatněný žalovanou naplněn, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil, a protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1, 2 o. s. ř.).